

Септември - Декември 2005

Индия е страна от минус до плюс безкрайност, която не може да се проумее, обясни или разгадае. В най-добрия случай Индия единствено се усеща, а всеки пътепис за нея е нещо като опит за снимка на слон през микроскоп, така че давай приятелю мой - развей уши, повдигни хобот, удари крак и се усмихни на читателя. От самото начало ще уточня, че Индия по-скоро е една изкуствена конструкция отколкото държава, субконтинент или нещо друго. Това име обединява милиард души, хиляди божества, стотици етноси/езици и десетки религии на няколко милиона квадратни километра - абстракция съществуваща направо по чудо. Има много страни, които патриотично се гордеят със скромното си съществуване (пример - неспазваният от никого патент върху индийските рикши бил бангладешки), но няма нито една велика сила, която да е надсочила шовинизма, върху който е изградена. Национализмът канализира настроения и мисли в една обща посока, което на пръв поглед е странно при наличието на толкова народности. "Аз съм индиец, а идвам от Гуджарат" или "Аз съм индиец произхождащ от Западна Бенгалия" - тези реплики напомнят по-скоро на САЩ, отколкото Европа, където надали ще ги чуем и в близките 50 години. Но при местните специфични условия, след независимостта и разделянето на страната, единствен шанс е бил държавният национализъм да се наложи над регионалните, отцепнически течения, така че "абстракцията Индия" да пусне здрави корени вместо да се балканизира. И днес - в резултат - викнеш ли някому от местните с вдигнат юмрук "Хиндустан!" той ще отговори още по-високо "зиндабад - да живееш". Днес дори и елитът на нацията понякога смята, че за 10 години Европа и Америка ще бъдат икономически застигнати и задминати, че пакистанците при нужда ще бъдат затрити за минути и че китайците са само посредствени комшии и долни плагиати. Но дори и шовинизмът да е за предпочитане през тоталния български нихилизъм - истината е някъде другаде. "Чувал ли си нещо за Йорданството?" - лукаво и неочаквано зададе въпрос един сладкодумен събеседник във влака. След отрицателния ми отговор, той с ехидно задоволство поясни, че около бреговете на река Йордан били възникнали юдейството, християнството и исляма, така че тези религии, както и хората, които ги изповядват, можели да се нарекат с общото понятие "Йорданство". Казано на чист дунавски - тази сентенция е достатъчна за всички асоциации с реката Инд. А за ясност отбелязвам, че навсякъде ще слагам по едно меко индийско (а не твърдо българско) "Х" пред индуизъм, индуисти или индуци както е според официалния език "хинди".

От Индонезия до Индия изминах съвсем грубо към 15000 поземни километра за една година, а в Индия за 5 месеца се събраха още толкова. Това щеше да е почти невъзможно в страна без влакове. Единственият недостатък на системата бе, че билетите се разпродаваха със седмици и месеци за напред, особено около празниците. Колкото и влакове да се движат, колкото и извънредни да пуснат - поне милион индийци ще са си купили билет преди теб, а още един милион ще е в листата на чакащите - пак ОТ ПРЕД. По големите гари има квота за чуждестранни туристи, но там има и МНОГО туристи, а и индийци с чуждо гражданство, които също са го закъсали. Ако кривнеш встрани от утъпканата пътека, трябва... да викнеш неволята. Оказа се, че най-простият вариант е да купиш обикновен билет за където и да е, но ЗА УТРЕ. Казват ти - "Вие сте в листата на чакащите № 837" - но това не бива да те отчайва. С този билет отиваш при шефа на гарата и гордо заявяваш - Утре ще трябва да пътувам за там и там, защото се срещам с българския консул/посланник/поп (по избор). Имам ли шанс за листата по спешност? (листата по спешност е запазена за ВИП-ове, тоест нещо като хотелския виц - "Тодор Живков няма да спи при вас тази вечер, дайте ми стаята му.") Шефът на гарата решава да не се заяжда с българските консули и казва - попълнете молба - а ти му даваш вече готовата (бях си ги направил почти на бланки) с което въпросът се урежда в 95% от случаите - чудна система, чието изпълнение направо доставя удоволствие (оставало

повече свободно време ако агенция ти уреди билетите - остава време, но само за блеене). Всъщност трябва да поясня, че това са билетите за "спална класа" (най-разпространения начин за превоз на дълги разстояния) кръстена от мен "класа бройлер". Там хората се търкалят на койки в купета без врати и обикновено съотношението на пътниците към койките е 1:1. "Втора класа" е един още по-евтин вариант (да се използва при петте процента пробойни в системата), заслужил бойното название "кошер". За там не трябва никакви резервации и из всяко купе постоянно се гърчат над 20 мангала без децата и денковете. Рекордът ми в такива условия бе 700 км и 14 часа - нямам клаустрофобия, но дано не се налага да го повтарям - просто ходенето до тоалетна или слизането от влака понякога си бяха чист абсурд. Качването в "кошер" е възможно, макар и трудно, само по началните спирки от отсечката, заради конкуренцията от братя по неволя - така наречените "щурмоваци". И досега пазя едни бели индийски панталони (марка BOSS), където при качване следи от нечий подметки во веки веков са се дамгосали по плата между колената и джобовете ми. А когато вагоните не са претъпкани с пътници, те се изпълват от търговци на мазни закуски, прокажени просяци и малки циркаджийки (едно салто - една рупия) под виковите на вечните продавачи на "чай, чай, чай гарам" - дрезгави гласове, които и досега отекуват в сънищата ми.

Всеизвестен факт е, че извънземните не се набиват на очи, ако работят като таксиметрови шофьори в Ню Йорк. А аз бих добавил - и като просяци в Индия. Понякога видът им е такъв, че асоциациите с човешко същество идват едва на последно място. Недъгавите просяци по света са строго обособени - сякаш на международен конгрес са си поделили болестите. Тези в Индокитай са обгорени или ампутирани, просяците в Бангладеш са предимно гърбави, в Турция куцото и сакатото преобладава, очните увреждания доминират по арабския свят, а индийците държат монопола на проказата - болест, която уврежда кожата (звучи адски невинно) и за утеха на здравите се предава трудно. Абсолютният просяк - "глава, тяло и единствен крайник стиснал канче" е нещо, което не се изтрива от паметта. Опитайте да се потъркаляте няколко метра само на една ръка, после опитайте с канче в тази ръка и после - по мумбайските улици след дъжд. След като получите първата рупия я скрийте или изяжте преди да ви я откраднат. Добър апетит! Но започнах на тази тема не за друго, а като нагледен пример за ежедневието на далитите (недосегаемите), които са извън индийската кастова система. Не всички от тях са просяци и повечето само вършат унаследената "мръсна работа" на предците си, но отворите ли индийски вестник около думата далит ще се срещат най-често прилагателни като убит, изнасилена, запален или поне прострелян. Въпрос - ами защо им дават тогава просия? Отговор - за да събират плюс точки пред Бога. И до сега в демократичен Хиндустан преградите между хора и каста са сто пъти по-монолитни от бившата "желязна завеса" - не е чудно, че ислямът (растящ с рекордно темпо спрямо хиндуизма) е намерил особено широко разпространение именно сред тези онеправдани парии. Няма да се разпростирам на широко за кастите, които са фиксирани поне от времената на Бхагавадгита, но в тази древна книжка Кришна - олицетворението на първоучителя или първобрамина - дава съвети на Арджуна, който е войн изпаднал в лека депресия преди битка. Жреците и армията вървят ръка за ръка във всяка религия и хиндуизмът не е изключение. Липсват официални статистики за численост по кастова принадлежност, но брамините и войните едва ли са повече от 15%, далитите - също, а всички други са някъде по между им. В Мумбай освен "абсолютния просяк" се срещат и тълпи от здрави, добре поддържани хиндуси, които вървят из градинките (вариант на бягане в парка) препасани с айподи и следвани от породисти овчарки. В лъскавите супермаркети местните говорят на английски и с тримесечните си пеленачета, а фразите им са от речника на лондонски сноб. Индийската бюрокрация и лицемерието на богатия свят са утвърдени в противовес към всеприсъщата мръсотия и мизерия на бедния. А на обществените места, където различни каста и прослойки по принуда попадат в контакт

един с друг, може да видиш как някой дриска под табелка "пушенето забранено".

Обиколил съм доста страни, спал съм по всякакви дупки и съм се хранил предимно по улицата заедно с местните - каквото за всички това и за гол Хасан. В Индия за пръв път станах вегетарианец, отчасти поради липсата на месо и отчасти поради още по-голямата липса на хигиена. Страната направо е уникална в това отношение. Инвентарът на обикновения индийски "ресторант" се състои от няколко тигана, тенджерата, газов котлон, бидон с вода и питомни плъхове, които се прескачат в краката ти. Понякога, при вида на бял гостенин, персоналът от уважение започва да търка пода. След това със същия парцал забърсва и трохите по масата, а на лицето му грейва приятелска усмивка, предразполагаща към бакшиш. Южноиндийските "ресторанти" предлагат meals (ядене) върху листа от банани, които също са за многократно ползване. Ако водата е чиста може да ги измиеш, защото друг няма да се е сетил преди теб. На някои улични снимки неминуемо присъстват шарени купчини боклук, в които се ровят крава, магаре, прасе и парии. Уханието на животински изпражнения се смесва с амонячния дъх на човешка урина. Близката тухлена стена е подгизнала от урината до височина от метър и половина, а наоколо са спрели колички с плодове. До тях трима индийци играят на карти, до тях бръснар се труди на работното си място (стол на улицата), а рикшаджиите хъркат в офисите си на колела - всички без противогази. Примерите за индийска кочина са много - по гарите някои пикаеха направо от перона на релсите, чиновници гонеха мишките от бюрата си както ние пъдим мухите, а в градската болница на Канчипурам (там се озовах след поредното разстройство) възрастен дядка се облекчи на стената до легло със системи, докато баба му правеше параван. И досега не е ясно дали индиецът е създаден от мръсотия или обратното. В сравнение Бангладеш изглеждаше много бляскава страна, така че явно и религията има своя скромна принос. Но индийските домове, в които влизах бяха видимо по-чисти и може би всичко се свежда само до липсата на грижа към обществената собственост. Не знам, но след като се прибрах в София се зачудих на приказките, че столицата ни била в окаяно положение. И сме били имали проблеми с боклука. Странни хора...

Вземете главните и второстепенни герои от всички южноамерикански сапунки и им лепнете по един етикет. Този е смелият красавец, това е извънбрачната му лукава щерка, онзи е прелъстителят на гърбавата старица, а това е брат ѝ, който в 1565-ти епизод застреля виторог елен в гората. Тези двамата отвлякоха детето на милионера... и така до безкрай. Какво ще се получи накрая? Бледо копие на хиндуизма. Едва ли някой може да каже колко са всичките му божества, но ако приемем бройката от 33333 записана в епоса Махабхарата, то техните имена биха се вместили в един средно дебел подробен речник. Друг малко по-простодушен индиец пък спомена, че хиндуистките богове били формирани като правителство - начело с президента и премиера, следвани от министри, заместници и председатели на комисии, та чак до секретарките и чистачките. Всъщност най-разбираемото сравнение за нас би било с древногръцката митология, ако нейните герои имаха по 10-20 имена и възплъщения, всяко от които с по няколко глави и още повече ръце. Дурга, Кали, Юма и Парвати примерно са различните аспекти на жената на Шива, който въпреки че няма инкарнации носи около 100 имена. През месец октомври заварих един от големите религиозни празници в страната - Навратри (девет нощи), празнуван в чест на Дурга и предхождащ Дипавали - празника на светлината. Всяка вечер храмовете се огласяха от песни, опашките от вярващи пред тях бяха гигантски по индийски, а хората смирено и тихо чакаха реда си, облечени в безупречно лъскави дрехи. След което започваха танци и вихри до късни нощи. Имах късмета да наблюдавам края на този празник или десетия ден в едно малко село, наречено Читракут и разположено на река. Тогава вярващите от околните села, под звуците на тъпан, докараха с трактори десетки огромни статуи на шесторъката Дурга, яхнала лъв. Жените както винаги бяха в сари-та, с

обици по носове и уши и гривни или пръстени на ръце и крака. С бенки на челото и дълги сплетени коси те танцуваха около шествията от полуголи мъже, а мъжете хвърляха лилав и зелен прах във въздуха и изпадаха в транс с музиката. Хиндуси с чалми и саби качваха статуите на лодки, а лодките кръжаха по реката и най-накрая бутяха Дургите на най-дълбокото място и хората скачаха след тях във водите. Индия е много повече от Тадж Махал, раджастанска крепост, еротичен релеф или тамилски храм - дори и нажеженият от слънцето камък е лед спрямо този безумен, шарен уникум в сърцето на индийския празник.

По някое време стигнах до Аллахабад. Разквартирувах се до гарата и взех студен душ. След това викнах чистачката да подсуши водата, която от канала на банята се появи незнайно как около леглото ми, а тя го стори и си поиска бакшиш. Индийците са малко чалнати на тази тема, но се разбрахме кога ще е времето за къпане и кога - за попиване, а аз се запътих към близкия Прияг. Там вярващите извършват ритуалното си почистване в реките Ганг и Джамуна, за да нямат подобни проблеми. Един път на всеки 12 години десетки милиони индийци идват до Аллахабад, за да отпразнуват може би най-големия празник на хиндуизма и естествено на света - Кумб Мела. Но и когато няма празник, при сливането на трите реки (третата е митологична, подземна, пресъхнала или невидима), тълпи от хиляди души се поливат, търкат или само плуват около брега. Някои от тях плискат свещена вода на изток към душите на мъртвите, а най-продаваната стока наоколо са белите пластмасови туби, които пълниш за армаган на роднини и приятели. Асоциациите с кратунките на българските хаджии и лековитата замзам-ска вода от Мека идват направо от само себе си. Един от местните по-късно сподели, че водата от Ганг навремето ставала и за пиене, но сега хората се потапяха в някаква мътна помада и божествената река на места сякаш бе желеирана. След няколко дни по неволя преджапах 20 метра из калта на Ганг във Варанаси, но след това бързо намерих чешма и се измих от този индийски благодат. Варанаси също има няколко имена - Бенарес, Каси, Мохамедабад - и е град на Ганг с безчет храмове и гхатове (стълби) по реката, където се събират поклонници от цялата страна. Навремето в Аллахабад растяло огромно баниян дърво и жреците разнесли мълвата, че ако те разрекат под него директно намираш пътя към нирваната... както и ако умреш във Варанаси, естествено след като завещаеш имуществото си на диригентите на ритуала - брамините. От тези времена е останала модата на кремациите по варанаските гхатове, а целият този бизнес днес се върти от едно средно голямо индийско семейство (няколкостотин човека), което кара дървата вече от съседния щат. Наблизо има и държавен крематориум... Той порботил известно време на газ и на по-ниска цена, но зачестили дефектите, тръгнаха слухове, че газта и нирваната са несъвместими и най-накрая монополистите му видели сметката - сградата сега е само един огризган бетонен колос. Вече бях присъствал на кремация в Дарджилинг, където след поднесените съболезнования поговорих надълго с опечалените. Разделихме се почти приятелски и срещу няколко бирмански банкноти за колекцията им получих "Ом"-а на покойната. Нещо подобно е немислимо във Варанаси. Там ти се зъбят като се доближиш до клада и скърбящите често си го изкарват на някой турист с камера. Не било уместно, не било подобава на индийските норми да се снима кремация... а огънят на Раджив Ганди преди 20 години вървеше лайв по всички световни телевизии.

На времето бих казал, че е невъзможно да се съчетаят две коренно противоположни религии като исляма и хиндуизма, но резултатът от този синтез е налице и вече 500 години се нарича сикхизъм. Първият ми допир до сикхите бе някъде из малайската джунгла. Запомнил съм и гурдвара-та (сикхски храм) в Мелака, а след това постепенно започнах да не пропускам контакт с многото сикхи по пътя си, откривайки в тях нещо необичайно и за Индия и за цяла Азия. Сикхите бяха гостоприемни като араби, одухотворени като индийци, инициативни като китайци и заможни като европейци. И

досега тяхната общност е останала в спомените ми като благодатен оазис на фона на цялостната азиатска картинка - сякаш събрали в себе си добродетелите на няколко континента. Сикхите лесно се разпознават - косата на възрастните е покрита с тюрбан, а по-младите ходят с нещо подобно на "чорап, вързан на възел" върху главата си. Космите им са дар от Бог, така че коса и брада не се стрижат - това правило се нарича "кеш", а останалите четири "к"-та от символиката на сикхизма са дървеният гребен "кханга", стоманената гривна "карра", мечът на левият хълбок "кирпан" и дългото белъо "качха". Едва ли има друга религия, която да предписва белъото на вярващите, но това "к" е възникнало в противовес на хиндуистките светци, чиято единствена дреха и до днес е само малката тясна лента по гениталиите - "Ние сме горди и уважаващи себе си хора. Никога няма да тръгнем голи като животни." Първият гуру на сикхите се нарича Нанак Дев. Видът му е на библейски старец, а лицето му излъчва една смирена възвишеност. Дълги години той обикаля из Индия с вечния си съпътник Бхай Мардана и двамата свирят и пеят божествената музика, която все още има силно присъствие в религията и се изпълнява на живо по храмовете. В едно от пътуванията си Гуру Нанак Дев стигнал и до Мека и според притчата обърнал стъпалата си към Кааба. Другите мюсюлмани скочили върху му с думите - "Как смееш да посочваш с крак към дома на Бога?" А той спокойно отговорил - "Тогава преместете краката ми на там, където няма Бог." По-нататък следват още 9 гурувци и последният от тях - Гуру Гобинд Сингх - след стотици битки с друговеци гледа от рисунките с лика на суров войн и сокол на рамото си. От тези времена мюсюлманите разбрали каква огромна готовност за саможертва таят в себе си сикхите, а като техен 11-и и последен гуру во веки веков е обявена книгата "Гуру Грант Сахиб" - хубаво томче от 1500 страници, в което са събрани писанията не само на сикхи, но и на мюсюлмански дервиши или хиндуистки поети. Светата книга се пази в Златния Храм (град Амритсар, провинция Панджаб), а тази сграда от мрамор и злато определено е най-разкошната "книжна подвързия" на Земята. Около храма се простира огромно езеро с червени и сребърни шарани, а в чистата му вода пробляскват отраженията на няколко други мраморни постройки. Вярващите се пречистват от греховете чрез баня, после поемат светото причастие с вкус на грис-халва и се нареждат на опашката, водеща по мост до гурдварата. Вътре огромната книга разположена на централно място е завита в няколко ката брокат и коприна, трима музиканти свирят и пеят божествените киртани, старецът с най-дългата бяла брада вее двуметрово ветрило от паунови пера, а зад тях просто седят други сикхи с разноцветни тюрбани и наблюдават целомъдрено и величествено наоколо. Поклонниците минават за няколко секунди през церемонията. Мъжете вървят прави, а жените пълзят по пода и всички допират ръце до стените и целуват мрамора на храма, след което се връщат обратно по моста с пламнали искри в очите. Но като цяло ритуали при сикхите липсват и на теория Златният Храм не е по-свято от което и да било друго земно място. Сикхите отдавна са отхвърлили кастовата система, а техният Бог (Уахегуру) е навсякъде, във всекиго, във всичко...

Характерните за Индия крави от вечни времена се смятат за символ на плодородието и едва ли не олицетворение на самата майка-земя. Само в един лъскав мумбайски супермаркет видях изобщо да се продава телешко, а консумацията му в "обикновена Индия" често е ставала първопричина за кървави свади между хиндуисти и мюсюлмани, завършващи след няколко поколения. Без угризения на съвестта хиндуистите могат да използват кравето мляко, а от него се получава и местното пречистено масло "ghee". Там където липсват дърва за горене, кравешките изпражнения се замесват като питки и оставят за няколко дни под слънцето, индийският износ на кожени изделия процъфтява също благодарение на кравите, а в един обикновен дюкян видях шише с надпис - "Кравешка пикня. Да не се пие!!!" (това сякаш е първото, което идва на ум при вида й). Крави се разхождат свободно по улиците, крави преживят картонени кутии по гарите, крави създават огромни задръствания по пътищата, но на кравите (дори и без да са луди)

всичко им е позволено. Не дай си Боже ядосано да удариш или да изпъдиш крава - когато при самозащита стиснах рогата на едно подивяло добиче в Аллахабад и пуснах няколко цветущи израза на български, местните на момента забравиха за благите си индийски маниери. Нейсе, разбрани хора излезнаха... Всеприсъстващи тук са и маймуните. Още от времената на Рамааяната, маймунският генерал Хануман също е отвоювал свое място в животинската йерархия на боговете, въпреки че вместо символ на сила и всеотдайност, според мен той би трябвало да е бог на крадците. Ако винаги си нащрек ще се разминеш само с откраднат банан или бисквита, а по някои туристически места ордите от примати скачаха из палмите с шапки и слънчеви очила в ръцете си. Няма да забравя една малка сергия в Куталлам (южна Индия), където дядка защитаваше стоката си от маймунските набези с камшик и прашка. Докато той посягаше към рафтовете, аз пазех с прашката, а след като напазарувах старчето приятелски подаде здрава тояга за из път и единствено благодарение на нея торбата стигна невредима до хотела... Змиите в Индия са толкова, че змиярите са си направо каста. Нага-та освен в будизма е увековечена и в хиндуистките епоси, а моите змийски преживелици бяха до водопадите Джог (250 м), където природата е изключително щедра не само на влечуги. Първо намерих малко умряло змийче на червени, черни и бели пръстени. Всъщност бях тръгнал да търся място за спане, така че го оставих на пътя и реших да го събера после и да разпитам местните що е то и дали е отровно. Повечето от ухапванията стават ако не забележиш влечугото, но на връщане даже търсейки умрялата змия и гледайки през цялото време в краката си, стъпих на 10 см от нещо наподобяващо зелена клонка, паднала на асфалта. Клонката бе дълга почти метър с дебелина на кутре и главата ѝ се вдигна на педя нагоре в стойка атака. Ударих няколко бързи крачки, изчаках дали ще я прегази първата кола, но тя направи обратен завой към гората, а аз реших да не спя на открито... Няма да почвам изобщо за божеството Ганеша и за слоновете, но най-типичното животно за Индия всъщност е катеричката. Катерички скачаха в раджастанските палати и селата на Мадя Прадеш, имаше ги и по храмовете на Тамил Наду и в поляните на Делхи и из зеленината на Керала. Ако всеки шести човек и всяка трета крава живеят някъде из Индия, то поне половината от катериците на света трябва също да са там. Имаше и палмови и гигантски, но най-често - раирани катерици, а ако помислите, че индийците са забравили да ги включат в епосите си чуйте следната история. Рама, който е само една от многото инкарнации на Вишну, се запътил към Шри Ланка, за да спаси една от многото инкарнации на жена си. Нямало как да се пресече океана, така че маймуните се заели със задачата да построят мост от (вероятно крадени) камъни. Тежка била маймунската работа, а около тях напред-назад сновяла катеричка и бузките ѝ постоянно били пълни с дребни камъчета. Тя търпеливо полагала сгурията между големите канари и станала за присмех на всички маймуни, но един ден океанът силно се развълнувал и мостът се сринал, където липсвала спойката. Рама погалил катерицата по гърба (който от тогава останал завинаги раиран) и казал - "Делата се мерят не чрез силата, а чрез сърцето вложено в тях"... А там, където от времената на Рамааяната стотина генерации са оставили само по невидима песъчинка сърце след себе си, днес се намира онази безкрайност наречена Индия.

Всъщност азиатското ми пътуване свърши до тук. След толкова безболезнени визи по пътя си точно иранската виза (от Индия) се оказа костелив орех и даже след 50 дни нямаше никакъв отговор от Техеран. Един германец спомена, че е получил транзитна виза на границата, но и да е вярно - само за седмица вече не бих тръгнал ни към Иран, ни към Перник. Намерих изгоден самолетен билет за Истанбул и реших да се прибера в България преди празниците. Съкратих Пакистан, Иран и Турция (която що-годе познавам), така че след само 500 дни из Азия се завърнах в София, а на 1 Януари си припомних и гледката от Мусала. Доволен съм дори от завършека на пътуването - "мечтите изживяни от край до край умират безвъзвратно и завинаги, за разлика от

полусбъднатите... а те раждат нови мечти". Крайно време е да добавя, че "Аз"-ът на азиатските пътеписи е колективна фигура от двама души. Човекът, чието име липсваше досега и с когото споделях радост, щастие, несгоди и храната в Камбоджа е 63-годишния ми баща Иван Варошанов. И ако аз бях организатор, летописец и мотор на това пътуване, той си остава неговият истински герой...